

др Борџи Ј. Цаца,
професор Правног факултета у Битољу, у пензији

О ФЕДЕРАЛНИМ ОДНОСИМА У СР СРБИЈИ

Позив за Саветовање о променама Устава СР Србије прихватио сам из личног сазнања и убеђења (веома много пре последње седнице Председништва ЦК СКЈ), произашлих из научно-теоријских основа и политичког сазнања, да промене Устава СР Србије у овој фази, у делу који се односи на њено реално конституисање и остваривање као државе и на положај аутономних покрајина у њеном саставу и у том њеном својству, јесу и морају бити предмет ангажованог интереса уставног права Југославије (које, ипак, постоји бар због постојања Устава СФРЈ) и идејно-политичке мисли Југославије као потврде њеног опредељења за Југославију као федерацију.

Два су битна разлога за основаност овог интереса:

1) садашњи положај СР Србије и аутономних покрајина извире из Устава СФРЈ и федерализма утврђеног овим Уставом и задира у њихов идејни и политички концепт;

2) стабилност стања и хармоничност односа у СР Србији је битан предуслов стабилности и хармоничности у Југославији.

Према томе, укључивање у ову расправу научних и стручних радника ван Србије, је њихова обавеза — да допринесу свестраном осветљавању овог питања, а не помоћ Србији, јер њен народ у својој дугој историји нити је тражио нити добијао страну помоћ.

Садашња решења у Уставу СР Србије у погледу и у односу на аутономне покрајине, интерпретацијом и применом начела и норми Устава СФРЈ, у својевременом односу политичких снага у земљи, претворили су Србију у федерацију без федерализма и у државу без државности на територији аутономних покрајина, јер њени органи на овој територији немају ни основна овлашћења које има федерација на својој јединственој територији и јер аутономне покрајине, без писане државности, на својој територији врше све функције државе у обиму, садржини и на начин који су својствени једино органима државе, искључујући при томе органе СР Србије као државе.

Елементи овог стварног, а теоријски и политички неприхватљивог, федерализма који нема основа нити у одлукама Другог заседања АВНОЈ-а, као основних аката уставног карактера социјалистичке Југославије, нити у било ком досадашњем, па и садашњем њеном Уставу, највидљивији су у условљавању уставних промена и доношењу Устава СР Србије сагласношћу скупштина аутономних покрајина и у тзв. договорним законима, које доноси Скупштина СР Србије (у којој су заступљене и покрајине), уз претходну сагласност скупштина аутономних покрајина.

Трострука односно тростепена уставност установљена Уставом СФРЈ — савезна, републичка и покрајинска, су вероватно једна од основа за научно-теоријски неприхватљива, а идејно-политички штетна схватања о аутономним покрајинама као конститутивним елементима федерације. Ова схватања воде ка потпуном изједначавању аутономних покрајина са

федералним јединицама које су, поред народа, други конститутивни елеменат федерације, што би значило признавање права покрајинама да одлучују о стварању федерације, о њеном становништву, у првом реду народностима као једном од фактора за постојање аутономије, да иступе из федерације према начелу, усвојеном на Другом заседању АВНОЈ-а и потврђеном у свим уставима Југославије, о праву народа на самоопредељење, укључујући и право на отцепљење. Признавање таквог својства аутономним покрајинама значило би легитимност захтева „Косово република“, који су државни органи Југославије, на основу њеног Устава, и СКЈ, на основу својих идејних опредељења о стварању нове Југославије као савезне републике слободних и равноправних народа и народности, прогласили као контрареволуционарни, иредентистички и сепаратистички акт.

Позивање на АВНОЈ по овом питању није празна историографија, а најмање пропагандни маневар. То је враћање у стварност генезе и опстанка југословенске федерације, о чијем су стварању одлучивали њени народи, а коју сачињавају њене федералне јединице посредно утврђене на Другом заседању АВНОЈ-а, када покрајине нису помињане, а народностима (тада националним мањинама) су осигурана сва национална права.

Полазећи од реалности постојања покрајинске уставности, која далеко превазилази аутономност јер има све атрибуте државности, аутономне покрајине могу бити признате само као елеменат и компонента југословенског федерализма, тј. као облик, начин и метод остваривања федерализма и односа у федерацији, а не као субјект у одлучивању о стварању и опстанку федерације. Овом приликом и у данашње време, поводом овог дела промена Устава СР Србије, ваљано и пожељно је подсећање на Устав САП Војводине о њеном дефинисању у СР Србији и Југославији. Наиме, према ставу 4 одељка I Основних начела овог Устава „у САП Војводини, као делу СР Србије и конститутивном елементу југословенског социјалистичког федерализма (пазите, не федерације) радничка класа и радни људи, народи и народности остварују свестрани социјалистички и самоуправни преображај и развитак у коме се потврђују и даље развијају историјски основи и друштвено-политичка садржина аутономије.“

У овој светлости, има пуно основа питање: који су то разлози да покрајина у еволуцији аутономности данас историјске основе и друштвено-политичку садржину аутономије теоријски и политички подижу на степен федералне јединице као конститутивног елемента федерације?

Очевидно је да објективни разлози не постоје и да је то политичка конструкција која негира суштину и садржину не само положаја СР Србије у Југославији, већ и садашњи југословенски федерализам са свим његовим особеностима и асиметричношћу, којима одступа и чак негира општепризната светска научна опредељења и праксу федерализма.

Предложене промене Устава СР Србије битно не мењају ово стање. Оне само утврђују основне претпоставке за једнако остваривање слобода и права човека и грађанина на читавој територији Републике и за остваривање Републике Србије као државе, али не као израза етатизма, већ као облика организовања народа и народности које живе са њим, и радничке класе у државу, у смислу научног социјализма и идејне и политичке мисли Југославије. То је основ за њихово прихватање у објективној науци, доследној идеологији и трезвеној политици.